

بررسی انتقال ویروس کووید ۱۹ و شروع به جرم به قتل عمدی

زهرا زاهدات پور^۱ / صادق بارانی^۲ / اسماعیل ذوالفقاری فرد^۳ / عبدالکریم کریمی^۴

* نوع مقاله: پژوهشی / تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵ / تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۰۵

چکیده

شیوع بیماری کووید ۱۹ در سه سال اخیر و عدم درمان قطعی آن موجب آن شده است تا انتقال و ابتلای این بیماری یک عامل مهم در ارتکاب جنایت شود. جرایمی که ممکن است در نتیجه انتقال ویروس کرونا ارتکاب یابد با توجه به عوارض ناشی از آن و وضعیت جسمانی افراد سرایت شونده متفاوت است. در صورتی که انتقال این ویروس، موجب مرگ بزه دیده شود، رفتار فرد انتقال دهنده با توجه به قصد وی ممکن است قتل عمد، شبه عمد یا خطای محض باشد. هرچند این احتمال وجود دارد که عوارض ناشی از انتقال ویروس کووید ۱۹ بعد از مدتی (کوتاه یا طولانی) بروز کند و این مدت در افراد مختلف متفاوت است. بنابراین، لازم است رفتار ارتكابی از طرف انتقال دهنده این بیماری مسری و کشنده در طول این مدت نیز تحت تعقیب قرا گرفته و با عاملین برخورد قانونی صورت گیرد. پژوهش حاضر از نوع نظری به روش توصیفی-تحلیلی می باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات آن به صورت کتابخانه‌ای با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات است.

واژگان کلیدی: کووید ۱۹، شروع به جرم، شروع به قتل، جرایم ناتمام.

^۱ دانشجوی پزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز.

zahrazahadatpour@yahoo.com

^۲ دانشجوی دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز. (نویسنده مسئول)

dr.sbarani@yahoo.com

^۳ دانشجوی دکتری تخصصی حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج.

dr.zolfaghari99@gmail.com

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه شیراز.

akarimkarimi69@gmail.com

مقدمه

ویروس کووید ۱۹ که در پایان دسامبر سال ۲۰۱۹ در ووهان چین گزارش شد، از بازار آبیان در این شهر منشأ گرفت و به سرعت هرچه تمام‌تر در کل کره زمین شیوع پیدا کرد. گسترش این ویروس به دلیل سرعت انتقال آن منحصر به فرد بوده، که باعث ایجاد یک وضعیت اورژانسی در بهداشت جهانی طی کمتر از چند ماه در سراسر کشورهای جهان شده است. (رضائیان، ۱۳۹۹: ۱-۲، بارانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۲) این بیماری که به نام کووید ۱۹ نام گرفت توسط ویروسی به COV-19 یا NCOV-2019 که شاید منشأ خفاشی داشته باشد ایجاد شد. گرچه منشأ این ویروس کاملاً مشخص نیست ولی شباهت ژنتیکی آن با ویروس سارس (سندرم تنفسی حاد) ۷۹ درصد و با ویروس مرس (سندرم تنفسی خاورمیانه-ای) ۵۵ درصد است ولی با ویروس خفاش حدود ۹۵ درصد تشابه دارد. (شمسی شهرآبادی، ۱۳۹۹: ۲۶) بنابراین، این ویروس مسری و کشنده می تواند یک عامل مهم برای ارتکاب جرم قتل باشد. اگر قصد آلوده کردن دیگران با این بیماری کشنده به اثبات برسد عمل متهم از نظر اخلاقی فرقی با دیگرکشی ندارد (عباسی، ۱۳۷۹: ۱۵۱).

انتقال ویروس کووید ۱۹ بلافاصله باعث حدوث صدمه و آسیب بر بدن قربانی می شود. هرچند ممکن است در برخی افراد بعد از چند روز و در برخی دیگر اصلاً صدمه و آسیبی ایجاد نکند. پرسش مهمی که مطرح می شود این است که انتقال این ویروس تا قبل از به وجود آمدن عوارض آن از جمله مرگ که نتیجه نهایی آن است، تحت چه عنوانی قابل تعقیب است. فردی که به طور عمد مرتکب انتقال چنین ویروسی می شود و به راحتی افرادی را درگیر می کند و موجب حدوث آسیب هایی بر ایشان می شود باید با وی برخورد قانونی نمود و از حقوق عموم افراد حمایت نمود. در قوانین کشورهای مختلف شروع به ارتکاب جرائم علیه تمامیت جسمانی به ویژه قتل، جرم انگاری و قابل مجازات است. هرچند شروع به جرم با جرم تام تفاوت هایی دارد و این امر نیازمند بررسی ارکان جرم مورد نظر می باشد که در ادامه این ارکان مورد بررسی قرار گرفته تا مشخص شود رفتار ارتكابی انتقال ویروس کووید ۱۹ ذیل چه عنوان مجرمانه ای قابل پیگیری و مجازات است.

۱- جرائم تام و جرائم ناتمام

مسیر مجرمانه یا همان روندی که طی آن ممنوعیت کیفری نقض می گردد، دارای مراحل است که در چند مقطع کلی قابل بررسی است؛ نخستین مرحله از فرایند پدیده ی جنایی، مرحله ای است که اندیشه و میل به ارتکاب جرم در ذهن مرتکب ظاهر می شود. اندیشه ی مجرمانه، نقطه ی

آغاز محسوب می شود. در این مرحله صورت اولیه ی ارتکاب جرم در قالب اندیشه، در ذهن مجرم ایجاد می گردد (خاطری، ۱۳۸۷: ۱۷). مرحله ی اندیشه ی مجرمانه دقیقاً به معنای قصد مجرمانه نیست؛ بلکه مقصود، مرحله ی روانی ارتکاب جرم است که ممکن است به قصد قطعی ارتکاب جرم نیز منجر شود (محمضانی، ۱۳۸۵: ۲۷۲). دلایل بسیاری بر عدم مجازات در این مرحله وجود دارد؛ بسیاری از حقوق دانان در این خصوص توافق دارند که صرف فکر و قصد ارتکاب جرم بدون انجام عملیات مادی به تحقق عمل کیفری منجر نمی شود (Turner ۱۹۴۸: ۳۵)؛ به همین دلیل تقریباً در قوانین کیفری تمامی کشورها، قصد مجرمانه از اعمال مجازات معاف شده است (Chawla ۲۰۰۶: ۳۵).

مرحله بعدی مسیر مجرمانه، تهیه مقدمات یا مرحله مقدماتی است. عملیات مقدماتی آن مقدار اعمالی هستند که در برخی جرایم عمدی برای ارتکاب جرم صورت می گیرند. به عنوان مثال، کسی که قصد سرقت دارد، کلیدی می سازد، نردبانی تهیه می کند و یا ابزار لازمی برای اجرای قصد خود مهیا می نماید. این عملیات اگر خود عنوان مجرمانه نداشته باشند، قابل تعقیب نمی باشد. در خصوص این مرحله آن چه بیش از همه حائز اهمیت است، تفکیک آن از مرحله شروع به اجرا می باشد. مرحله شروع به اجرای جرم، مرحله سوم تحقق جرم است. در این مرحله، مرتکب با وسایلی که تهیه نموده است، درصدد اجرای نقشه قبلی خود بر می آید؛ به این معنی که مثلاً برای انجام عمل قتل، بر سر راه طرف کمین می نماید و یا وارد منزل او می شود؛ و یا برای انجام عمل سرقت، از دیوار او بالا می رود یا درب خانه را باز می کند (محسنی، ۱۳۸۲: ۲). با تحقق مرحله شروع به اجرا، دو نتیجه متصور است؛ یا جرم تام محقق خواهد شد که مجازات آن مشخص است و یا جرم موردنظر محقق نمی شود که باید آن را در بحث جرایم ناتمام بررسی نمود. جرایم ناتمام که با ورود در عملیات اجرایی و در نهایت عدم تحقق جرم نمود می یابند، در حقوق ایران مشتمل بر شروع به جرم، جرم عقیم و جرم محال می باشد. (فتحی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱) در نظام حقوقی کامن لا، افزون بر موارد مذکور تحریک و تبانی نیز از جمله جرایم ناتمام محسوب می شوند. (Ashworth, 1991: 335).

عدم تحقق جرم، وجه مشترک اقسام سه گانه جرایم ناتمام است. این در حالی است که تلاش و تصور مرتکب برای تحقق این جرایم، حاکی از وجود قصد او برای ارتکاب جرم است. شاید از آن جهت این جرایم را ناتمام گفته اند که تمام ارکان جرم، یعنی رکن قانونی، رکن مادی و رکن روانی با هم جمع نمی شوند؛ چه آنکه یا رکن مادی در همان آغاز متوقف می شود و قصد مجرمانه تنها می ماند (در شروع به جرم) یا رفتار مجرمانه بی آن که متوقف شود منطبق بر رکن مادی جرم

نیست (در جرم عقیم) یا رکن قانونی، رکن روانی را همراهی نمی کند (در جرم محال). نتیجه هر سه صورت این است که ارکان جرم به یکدیگر نمی پیوندند و جرم ناتمام می ماند. (قیاسی و سلیمی، ۱۳۹۵: ۱۱۸) در این جرایم با وجود آن که مرتکب قصد انجام جرم را دارد و در عملیات اجرایی آن نیز رسوخ می نماید، جرم مورد نظر وی تحقق نمی یابد. هر یک از مصادیق جرایم مذکور دارای ویژگی ها و آثار خاص خود می باشد و از آن جهت که در هر کدام از آن ها دو مؤلفه حالت خطرناک و وقوع خطر متفاوت است، نوع واکنش علیه آن ها نیز باید متفاوت باشد. در این راستا گام نخست، تشخیص این جرایم و تفکیک آن ها از یکدیگر است؛ زیرا ارائه معیار و ملاک مشخصی در تمییز این جرایم، در تعیین نوع و میزان واکنش علیه مرتکب مؤثر می باشد؛ چه بسا عملی که خطر آن کمتر است، به مانند عملی که دارای خطر و زیان بیشتری است، مجازات گردد. از سوی دیگر، برخی اقدامات عملاً از مصادیق جرم محال فرض شده اند؛ در حالی که این مقدار از اعمال تحت شمول جرم محال قرار نگرفته و مستحق برخورد کیفری نمی باشند. (فتحی و همکاران، همان: ۱۱)

۲- شروع به جرم و مجازات آن

شروع به جرم در اصطلاح حقوقی به اعمالی گفته می شود که دال بر وجود قصد مجرمانه در تعقیب و تکمیل جرم دارد و به ترتیبی است که اگر در اثنای کار عاملی خارجی دخالت نکند و مانع تحقق جرم نگردد، جرم به صورت تام انجام می گیرد. (شمس ناتری و همکاران، ۱۳۹۵: ۳) سیکل مجرمانه یا مسیر تحقق جرم را به چهار قسمت یا مرحله تقسیم نموده اند که از مرحله قصد ارتکاب جرم آغاز شده، سپس وارد مرحله تهیه وسایل برای ارتکاب جرم می گردد. آنگاه مرحله شروع به جرم پیدا می شود و النهایه مرحله اجرای کامل جرم است (1: chawla, 2006؛ رهدار پور و چنگانی، ۱۳۹۰: ۵۹) و آن هنگامی که است عنصر مادی جرم، تحقق خارجی پیدا کرده باشد (فیض، ۱۳۸۱: ۱۹۳). مجرم وقتی مسیر مجرمانه را تا آخر طی کند، جرم تام محقق شده است یعنی مرتکب فعلی شده است که قانونگذار برای آن فعل مجازات تعیین کرده است. اما، اگر مرتکب یک رفتار غیرقانونی تا پایان مسیر مجرمانه نرود و در قسمتی از کار متوقف شود این رفتار تا اینجای کار عنوان خاصی برای آن رفتار صادق است. حال این نیز مهم است که مرتکب در چه مرحله ای دقیقاً متوقف شده است. توقف عملیات مرتکب در مرحله شروع به اجرا و یا انجام آن ولی عدم تحقق جرم تام است که قسمت اول مربوط به عنوان شروع به جرم و قسمت دوم مشتمل بر جرم عقیم و محال است؛ که به علت عدم تحقق جرم تام جملگی را جرایم بی بهره نیز می گویند (نوربها، ۱۳۸۴: ۲۳).

از میان مراحل تکوین جرم یعنی پیش از انجام جرم کامل، تنها مرحله ای که جرم انگاری آن در قوانین کیفری تجلی می کند همان مرحله شروع به جرم است و به علت این که خود به خود خطرناک بوده و برهم زنده نظم عموم است، تمام قوانین دنیا شروع به جرم را قابل تعقیب و مجازات دانسته اند (محسنی، ۱۳۸۲: ۱۶۰). با این حال، تشخیص مرحله شروع به جرم و دانستن این که چه میزانی از رفتار مشمول این عنوان می شود، از مسائل بسیار ضروری در این مورد است. (Clarkson:1988:27)

از آن جا که فلسفه جرم انگاری شروع به جرم را این فرض اساسی دانسته اند که در این حالت ذهن مرتکب، به بهترین شکل حالت خطرناک وی را نشان می دهد (فلچر، ۱۳۸۹: ۲۹۸)، برخی بر این اعتقادند که حمایت و پاسداری از حقوق جامعه و صیانت از آن اقتضای جلوگیری از اشکال و صور گوناگون تعدی و تجاوز را دارد، لذا ناچار باید شروع به جرم، شایسته و در خور مجازات باشد (فرویدی نیا، ۱۳۸۱: ۹۸).

بر اساس آخرین اراده مقنن که در قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ اعمال شده است. در ماده ۱۲ این قانون اعلام نموده همه شروع به جرم های قوانین خاص نسخ و تمام شروع به جرم ها به استناد این ماده قانونی و ماده ۷۲۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ بر اساس ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ قابل مجازات است. (بارانی، ۱۳۹۹: ۱۲۷)

در خصوص میزان مجازات در شروع به جرم، باید به میزان مجازات جرم اصلی (جرمی که مرتکب، قصد انجام آن را داشته است) رجوع کرد. قانونگذار سه نوع مجازات در بندهای سه گانه ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ برای شروع به جرم، به شرح ذیل متصور شده است:

۱. در جرائمی که مجازات قانونی آن ها سلب حیات، حبس دائم یا حبس تعزیری درجه یک تا سه است به حبس تعزیری درجه چهار.
۲. در جرائمی که مجازات قانونی آن ها قطع عضو یا حبس تعزیری درجه چهار است به حبس تعزیری درجه پنج.
۳. در جرائمی که مجازات قانونی آن ها شلاق حدی یا حبس تعزیری درجه پنج است به حبس تعزیری یا شلاق یا جزای نقدی درجه شش.

۳- انصراف ارادی و غیر ارادی

یکی از مسائلی که همیشه در بحث تشخیص شروع به جرم مطرح است، مسئله انصراف ارادی و غیر ارادی از عملیات اجرایی است. زیرا شرط دوم تحقق شروع به جرم آن است که به واسطه مانع خارجی که اراده فاعل در آن مداخلیتی نداشته است، قصد مجرمانه معلق یا بی اثر بماند (صانعی، ۱۳۸۲: ۳۶۶). یعنی انصراف غیر ارادی باشد یا به تعبیر دقیق تر به واسطه موانع خارجی عملیات اجرایی متوقف بماند. بنابراین، چنانچه مجرم شخصاً اجرای جرم را متوقف نماید، یعنی شخصاً از تعقیب اجرای جرم صرف نظر کند، شروع به جرمی که قابل مجازات است، تحقق نمی یابد؛ چرا که قانونگذار می خواهد مجرم را تشویق نماید تا از اجرای نقشه بزهکارانه خود، صرف نظر کند. البته باید اضافه نمود که برای این که مجرم از مجازات نجات پیدا کند، باید انصراف او ارادی بوده و قبل از اتمام جرم حاصل شود. (استفانی، لواسور و بولوک، ۱۳۷۷: ۳۲۷)

۴- در حکم شروع به جرم

تبصره ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، به این مهم پرداخته است و بیان داشته است که: «هرگاه رفتار ارتكابی ارتباط مستقیم با ارتكاب جرم داشته، لکن به جهات مادی که مرتكب از آن ها بی اطلاع بوده و وقوع جرم غیرممکن باشد، اقدام انجام شده در حکم شروع به جرم است». در این تبصره، مقنن عنوان در حکم شروع به جرم را به رسمیت شناخته که حاکی از آن است که قانون گذار متوجه شده است باید علاوه بر شروع به جرم به سایر جرایم ناتمام هم توجه نماید. اما یک ایراد یا اشکال وجود دارد یعنی در شمول آن بر جرم محال و جرم عقیم ابهام وجود دارد. (ره‌دار پور و چنگانی، ۱۳۹۰: ۶۶)

شناسایی مفهومی جدید به عنوان در حکم شروع به جرم مستلزم این است که آثاری جزایی بر آن بار شود، که مهمترین اثر جزایی همان مجازات است. در این خصوص سوال مطرح شده آن است که آیا مجازات شروع به جرم در اینجا هم قابل اجرا است یا خیر؟ از آنجا که برای اعمال در حکم شروع به جرم در فصل شروع به جرم مجازاتی در نظر گرفته نشده، با این حال بدیهی است مقنن در پی اعمال آثار شروع به جرم بر چنین اعمالی بوده که آنها را در حکم شروع به جرم دانسته و الا لفظی را وضع نموده که دلالت بر معنایی خاص نمی کند. بنابراین، می توان گفت مجازات شروع به جرم به همان صورت بر اعمال در حکم شروع به جرم نیز بار می شود. حال می توان دومین اثر اعمال در حکم شروع به جرم را هم بر این اساس تبیین نمود و آن بحث انصراف ارادی است. (ره‌دارپور، همان: ۷۰)

۵- شروع به قتل عمدی

قتل عمدی عبارت است از سلب حیات عمدی و با سونیت یک فرد به صورت غیر قانونی. ارتکاب قتل عمدی به روش های متفاوتی ممکن است و با بررسی پرونده ای مختلف و تطبیق آن با ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی، قابل بررسی می باشد. بر اساس ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ جنایت عمدی به صور زیر امکان پذیر است:

الف- هرگاه مرتکب با انجام کاری قصد ایراد جنایت بر فرد یا افرادی معین یا فرد یا افرادی غیرمعین از یک جمع را داشته باشد و در عمل نیز جنایت مقصود یا نظیر آن واقع شود، خواه کار ارتكابی نوعاً موجب وقوع آن جنایت یا نظیر آن بشود، خواه نشود.

ب- هرگاه مرتکب، عمداً کاری انجام دهد که نوعاً موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن، می گردد، هرچند قصد ارتکاب آن جنایت و نظیر آن را نداشته باشد ولی آگاه و متوجه بوده که آن کار نوعاً موجب آن جنایت یا نظیر آن می شود.

پ- هرگاه مرتکب قصد ارتکاب جنایت واقع شده یا نظیر آن را نداشته و کاری را هم که انجام داده است، نسبت به افراد متعارف نوعاً موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن، نمی شود لکن درخصوص مجنی علیه، به علت بیماری، ضعف، پیری یا هر وضعیت دیگر و یا به علت وضعیت خاص مکانی یا زمانی نوعاً موجب آن جنایت یا نظیر آن می شود مشروط بر آنکه مرتکب به وضعیت نامتعارف مجنی علیه یا وضعیت خاص مکانی یا زمانی آگاه و متوجه باشد.

ت- هرگاه مرتکب قصد ایراد جنایت واقع شده یا نظیر آن را داشته باشد، بدون آنکه فرد یا جمع معینی مقصود وی باشد، و در عمل نیز جنایت مقصود یا نظیر آن، واقع شود، مانند اینکه در اماکن عمومی بمب گذاری کند.

تبصره ۱- در بند (ب) عدم آگاهی و توجه مرتکب باید اثبات گردد و در صورت عدم اثبات، جنایت عمدی است مگر جنایت واقع شده فقط به علت حساسیت زیاد موضع آسیب، واقع شده باشد و حساسیت زیاد موضع آسیب نیز غالباً شناخته شده نباشد که در این صورت آگاهی و توجه مرتکب باید اثبات شود و در صورت عدم اثبات، جنایت عمدی ثابت نمی شود.

تبصره ۲- در بند (پ) باید آگاهی و توجه مرتکب به اینکه کار نوعاً نسبت به مجنی علیه، موجب جنایت واقع شده یا نظیر آن می شود ثابت گردد و در صورت عدم اثبات، جنایت عمدی ثابت نمی

شود. همچنین بر اساس ماده ۶۱۳ قانون مجازات اسلامی، هرگاه کسی شروع به قتل عمد نماید ولی نتیجه منظور بدون اراده او محقق نگردد به شش ماه تا سه سال حبس تعزیری محکوم می گردد. بنابراین، همانطور که پیش تر گفته شد، برای تحقق جرم شروع به قتل عمدی، توقف عملیات منتهی به قتل بایستی بدون اراده مرتکب توقف یافته باشد تا بتوان بر آن عنوان شروع به قتل عمدی را اطلاق نمود. برای مثال اگر کسی با چاقو به کسی حمله کند و به جای ضربه به قلب او به گوشش ضربه بزند، علاوه بر مجازات جرح عمدی به مجازات شروع به قتل عمدی نیز محکوم خواهد شد. یا اگر کسی با اسلحه به سمت کس دیگر نشانه گرفته باشد و به علت لغزش دست موفق به شلیک به هدف نشود، مرتکب جرم شروع به قتل عمدی گشته است.

۶- شروع به جرم یا تام بودن انتقال کووید ۱۹

با توجه به بررسی جرم تام و جرایم ناتمام و همچنین بررسی شروع به قتل عمدی و جرم تام قتل عمدی، مشخص شد که در صورت انتقال عمدی ویروس و ایجاد آسیب، جرم تام محرز است. ولی ما قصد این را داریم که بیان کنیم آیا انتقال ویروس کووید ۱۹ تا قبل از وقوع نتایج و صدمات ناشی از آن و به خصوص مرگ با کدام قسم از جرایم ناتمام هم خوانی دارد. هر چند، با توجه به نحوه عملکرد ویروس کووید ۱۹ اثبات این امر که شخص «الف» ویروس را به شخص «ب» منتقل کرده امری مشکل به نظر می رسد. ولی حالت ثبوت مد نظر می باشد و این که در این حالت ذیل کدام عنوان قابل بررسی است.

ویروس کووید ۱۹ مستعد انتقال از شخصی به شخص دیگر است و از راه هایی همچون انتقال از طریق قطرات تنفسی، از راه تماس مستقیم با ترشحات حاوی ویروس و... باعث ابتلای افراد می گردد (طاهری، ۱۳۹۹: ۱؛ Xu K, 2020: 1)، ویروس کووید ۱۹ قدرت انتقال بالایی نسبت به دیگر ویروس های خانواده اش یعنی سارس و مرس دارد. همچنین دوره کومون یا نهفتگی این ویروس بین یک الی چهارده روز و به صورت میانگین معادل پنج روز است (Lu Q, Shi Y, 2020: 7). این ویژگی باعث میشود که سرعت شیوع ویروس افزایش یافته و پیشگیری و کنترل موج بیماری سخت تر گردد (Gralinski, 2020: 135). از موارد دیگری که در انتقال بیماری نقش موثری دارد، سفر افراد به نقاط دیگر است که باعث افزایش سرعت پراکنده شدن این عامل بیماری را می شود. طی یک مطالعه شبیه سازی شده که بر روی مسافران فرودگاهی صورت گرفته است، مشخص شد ۶۰ درصد مسافران آلوده به ویروس، با استفاده از امکانات موجود قابل تشخیص نیستند. البته فاکتورهای دیگری هم کنترل این پاتوژن را مشکل تر می کنند از جمله: انتقال در دوره های بدون

علامت، خفیف یا پیش از ظهور علائم بیماری. طوری نهفتگی طولانی هم کنترل شرایط شیوع را سخت تر می کند. (Wilson, 2020:1؛ طاهری: همان: ۳) پس با توجه به مطالب پیش گفته می توان بیان کرد فردی که ویروس کووید ۱۹ را به قصد صدمه زدن به شخص از راه های انتقال آن به او منتقل کرده، در واقع تمامی اعمال منتهی به پیدایش جرم را انجام داده است نه این که بخشی از آن را انجام داده و در بین راه متوقف شده یا صرفا اقدام به انجام اعمال مقدماتی با قصد حصول مرگ کرده است. همچنین در انتقال ویروس کووید ۱۹ اگر با قصد قتل همراه باشد برای این که نتیجه بلافاصله بعد از آلوده شدن قربانی رخ نمی دهد، پس با آن چه مورد نظر مرتکب بوده تفاوت دارد و این عدم تحقق نتیجه وابسته به عملکرد عامل (ویروس کووید ۱۹) می باشد و اراده مرتکب تاثیری در آن ندارد. حال اگر مرتکب از این موضوع (تاثیر با تاخیر ویروس بر قربانی) مطلع باشد و اقدام به انتقال ویروس نماید چه وصفی دارد؟ آیا از مصادیق شروع به قتل است؟

هرچند در ظاهر پاسخ کمی دشوار است ولی ما در این جا با عامل کشنده ای مواجهه هستیم که با ورود به بدن انسان آثار زیانبارش با گذشت زمان ظاهر می شود. بنابراین، مساله اصلی این است که اقدام به انتقال ویروس کووید ۱۹ را تا پیش از بروز علایم و آسیب های ناشی از آن تحت چه عنوانی قابل تعقیب است. به نظر می رسد، چنان چه شخصی با آگاهی و به صورت عمدی، دیگری را مبتلا به ویروس کرونا کند، این جنایت عمدی است و بر حسب نتیجه ممکن است محکوم به قصاص (در صورت مرگ طرف به این علت) یا دیه و ارش شود ... و چنان چه عمدی در کار نباشد حسب مورد ممکن است جنایت شبه عمد باشد که دیه یا ارش آن بر عهده فاعل است. (اباذری فومشی، ۱۳۸۶: ۲۳۰)

بنابراین، در صورت انتقال ویروس کووید ۱۹ و قبل از بروز آسیب های ناشی از آن، اقدام مرتکب باز هم مشروع به ارتکاب قتل عمد می باشد. زیرا طبق ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، علم و آگاهی مرتکب به کشنده بودن اقدام مجرمانه باید با قصد قتل باشد یا اقدام با علم به کشنده بودن آن باشد در شروع به قتل عمد نیز مرتکب باید رفتار مجرمانه را با آگاهی و به قصد قتل انجام دهد یا با اطلاع از کشنده بودن رفتار خود اقدام به این کار نماید. (تقی زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۸) هرچند برای تشخیص این که شروع به جرم تحقیق یافته است یا نه علاوه بر عملیات اجرایی باید به وضع ذهنی یا روانی مجرم هم توجه کرد اگر عملی که انجام شده به طور مسلم بیانگر قصد ارتکاب جرم باشد به عنوان شروع به جرم قابل مجازات است (معاونت آموزشی قوه قضائیه، ۱۳۸۷: ۴۶)

پس، اقدام شخصی که می داند عملکرد ویروس کووید ۱۹ طوری است که آسیب های آن مدتی بعد از ورود آلودگی به بدن روی می دهد و با این حال با قصد قتل اقدام به انتقال عامل کشنده می کند، شروع به قتل عمدی می باشد. زیرا با توضیحات پیش گفته عمل انتقال با اطلاع از کشنده بودن ویروس انجام شده و همچنین با قصد قتل مرتکب این کار شده است. از این رو می توان گفت انتقال ویروس کووید ۱۹ اگر به قصد قتل شخص باشد، یا با آگاهی نسبت به عملکرد تدریجی ویروس کووید ۱۹ در خصوص بروز صدمات آن باشد، تا قبل از حصول نتیجه مزبور نوعی جرم عقیم یا همان شروع به جرم کامل است.

حال که عنوان مجرمانه مشخص شد، یک موضوع مهم دیگر این می باشد که بزه دیده چه شخصی است. در صورتی که بزه دیده بزرگسال باشد موضوع پیش گفته را شامل می شود ولی اگر بزه دیده خرسال (طفل یا...) باشد با توجه به این که ویروس کووید ۱۹ حتی با ورود به بدن این افراد امکان فوت آنها بسیار پایین است نمی توان عنوان مجرمانه سابق را مطرح کنیم. زیرا در حال حاضر اکثر یافته ها حکایت از این نکته دارند که سیر این بیماری در کودکان ملایم تر بوده و عفونت ناشی از این ویروس در اطفال از پیش آگهی بهتری برخوردار است. همچنین با توجه به علائم بالینی خفیف در کودکان، بسیاری از آنان در مراحل اولیه این عفونت تشخیص داده نمی شوند (Zimmermann, 2020:68). در بین کودکانی که شواهد ویروس شناسی بیماری در آنان به اثبات رسیده است، ۱۳ درصد فاقد علائم بالینی هستند. در بین کودکان علامت دار، ۵ درصد از آنها دچار تنگی نفس یا آفت درصد اشباع اکسیژن خون شریانی می شوند که این رقم به مراتب پایین تر از بزرگسالان است (Cruz AT, 2020:6). پس با این حال اگر مرتکب قصد انتقال ویروس به چنین فردی را داشته باشد تحت عنوان جرم محال مطلق بوده که مجازاتی ندارد. زیرا جرم محال جرمی است که مرتکب یا هر شخص دیگری نتواند در شرایطی که وجود دارد آنرا انجام دهد. به بیان دیگر جرم محال زمانی است که به علت وجود حالتی در موضوع جرم یا در ابزار و وسایلی که در ارتکاب جرم به کار می رود، ارتکاب جرم را محال و غیر ممکن می کند (گلدوزیان، ۱۳۸۶: ۳۹۷). همچنین در جرم محال گاهی انجام جرم موضوعاً منتفی است مانند سعی در کشتن کسی که قبلاً مرده است. یا سعی در سقط جنین زنی که اصلاً حامله نبوده است و گاهی وسایلی که برای ارتکاب جرم به کار می رود ممکن است طوری باشد که انجام آن ذاتاً غیرممکن باشد.

۷- مستند قانونی برای مجازات

حال با توجه به موضوعات مطرح شده به این سوال می‌رسیم که مجازات مرتکب این رفتار مجرمانه قابل تطبیق با کدام مستند قانونی می‌باشد. در سال ۱۳۷۵ مقنن با تصویب ماده ۶۱۳ قانون مجازات اسلامی شروع به قتل عمد را به عنوان جرمی مستقل مورد توجه قرار داد و آن را واجد عنوان مستقل مجرمانه دانست. (حجتی، ۱۳۸۱: ۱) این مستند قانونی تا تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ پابرجا بود و پس از آن با تصویب ماده ۱۲۲ این قانون، دیدگاه‌های متعددی حاکم شد که آیا با تصویب ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲، ماده ۶۱۳ سابق نسخ شده است یا خیر و استدلال‌ها و دیدگاه‌های مختلفی حاکم بود و برخی هم چنان با استناد به همان ماده قانونی اقدامات قضایی و قانونی را انجام می‌دادند. با تصویب قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در سال ۱۳۹۹، قانونگذار در ماده ۱۵ این قانون به صراحت بیان داشت: «... مصادیق خاص قانونی که در آنها برای شروع به جرم مجازات تعیین شده است نسخ می‌گردد» بنابراین، مستند قانونی حاکم برای شروع به جرم ماده ۱۲۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ می‌باشد (بارانی و ابراهیمی، ۱۳۹۹: ۸۵). بنابراین، مستند تعیین مجازات برای متهمین شروع به جرم، ماده ۱۲۲ از قانون پیش گفته می‌باشد، مگر این که در قوانین خاص یا قوانین مصوب بعدی وضعیت دیگری حاکم شود.

نتیجه گیری

انتقال عمدی ویروس کووید ۱۹ و ایجاد آسیب در افراد در صورتی که سوءنیت فرد منتقل کننده محرز شود رفتار وی طبق ماده ۱۲۲ از قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ قابل مجازات است. هر چند نتیجه انتقال این ویروس به افراد مختلف مشخص نیست ولی مجازات براساس نتیجه حاصل شده تعیین می شود. فردی که موجب انتقال عمدی ویروس می شود تمام مراحل یک رفتار مجرمانه را انجام داده است و اراده مرتکب نیز در نتیجه حاصل شده بی تاثیر است. بنابراین، رفتار مرتکب شروع به جرم کامل می باشد که قابل مجازات است.

منابع

- ۱- اباذری فومشی، منصور، (۱۳۸۶)، مجموعه نظریات مشورتی اداره حقوقی، تهران، نشر سپر.
- ۲- استفانی، گاستن، لواسور، ژرژ و بولوک، برنار، (۱۳۷۷)، حقوق جزای عمومی، جلد اول، ترجمه حسن دادبان، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۳- بارانی، صادق، ابراهیمی، احمد، (۱۳۹۹)، محشای قانون کاهش مجازات حبس تعزیری، چاپ اول، تهران، انتشارات سخنوران.
- ۴- بارانی، صادق، بهزادی نژاد، آرش، زهدت‌پور، زهرا، (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر شیوع ویروس کووید ۱۹ بر ارتکاب جرم سرقت؛ با تأکید بر نظریه فوق اشباع جنایی، فصلنامه پژوهش‌های حقوقی میان‌رشته‌ای، شماره ۲.
- ۵- تقی زاده، ابراهیم، طاهری، محمد علی، امام دادی، علیرضا، (۱۳۹۱)، انتقال ویروس ایدز و شروع به ارتکاب قتل عمد، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، شماره ۱.
- ۶- حجتی، سید مهدی، (۱۳۸۱)، شروع به قتل عمدی از نظر قانون مجازات اسلامی، ماهنامه دادرسی، شماره ۳۴.
- ۷- خاطری، برهان، (۱۳۸۷)، فرآیند تکوین جرم، تهران، خرسندی، چاپ اول.
- ۸- رضائیان، محسن، (۱۳۹۹)، جهان و بیماری کرونا ویروس جدید (کووید-۱۹)، مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، شماره ۱۹.
- ۹- رهدار پور، حامد، چنگانی، فرشاد، (۱۳۹۰)، بررسی شروع به جرم، جرم عقیم و جرم محال در لایحه مجازات اسلامی با نگاهی به سیر قانونگذاری، پژوهشنامه حقوقی، شماره ۲.
- ۱۰- شمس ناتری، محمدابراهیم، محبی، جلیل، ریاضت، زینب، (۱۳۹۵)، تحول قاعده تعزیر در جرم انگاری شروع به جرم، پژوهشنامه حقوق اسلامی، شماره ۱۷.
- ۱۱- شمسی شهرآبادی، محمود، (۱۳۹۹)، گزارشی در مورد کرونا ویروس‌ها و مروری بر اطلاعات جدید در تعریف و مشخصات ویروس عامل کووید ۱۹، تهران، نشریه فرهنگ و ارتقاء سلامت، شماره ۴.

- ۱۲- صانعی، پرویز، (۱۳۸۲)، حقوق جزای عمومی، چاپ اول، تهران، طرح نو.
- ۱۳- طاهری سارا، (۱۳۹۹)، مروری بر بیماری کرونا ویروس (کووید-۱۹) و آنچه درباره آن شناخته شده است، نشریه تصویر سلامت، شماره ۱۱.
- ۱۳- عباسی، محمود، (۱۳۷۹)، مجموعه مقالات حقوق پزشکی، تهران، چاپ پژمان، چاپ اول.
- ۱۴- فتحی، محمد جواد، رهدارپور، حامد، چنگانی، فرشاد، (۱۳۹۱)، ارائه معیار تشخیص جرایم ناتمام، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۷۶.
- ۱۵- فرهودی نیا، حسن، (۱۳۸۱)، جرایم ناقص (بررسی تطبیقی)، چاپ اول، تهران، انتشارات فروزش.
- ۱۶- فلچر، جورج. پی، (۱۳۸۹)، مفاهیم بنیادین حقوق کیفری، ترجمه سید مهدی سیدزاده ثانی، چاپ دوم، تهران، گروه پژوهشی دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
- ۱۷- فیض، علیرضا، (۱۳۸۱)، مقارنه و تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام، چاپ ششم، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۸- قیاسی جلال الدین و سلیمی، احسان، (۱۳۹۵)، رویکرد قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به کیفر جرم ناتمام، آموزه های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۱۲.
- ۱۹- گلدوزیان، ایرج، (۱۳۸۶)، حقوق جزای عمومی ایران، ج ۱۰، ج ۱، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۲۰- محسنی، مرتضی، (۱۳۸۲)، دوره حقوق جزای عمومی (پدیده جنایی)، جلد دوم، چاپ دوم، تهران، کتابخانه گنج دانش.
- ۲۱- محمضانی، صبحی، (۱۳۸۵)، فلسفه قانون گذاری در اسلام، مترجم: اسماعیل گلستانی، ج ۲، تهران، نشر امیر کبیر.
- ۲۲- معاونت آموزش قوه قضائیه، (۱۳۸۷)، نکته هایی از مقالات حقوقی در امور جزایی، چاپ ۱، جلد اول، قم، نشر قضا.

۲۳- نوربها، رضا، (۱۳۸۴)، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ چهاردهم، تهران، گنج دانش.

24- Ashworth, Andrew, Principles of Criminal Law, New York: Oxford University Press, 1991.

25- Chawla(M) (2006) Criminal Attempt and Punishment, New Delhi, Deep and Deep publication.

26- Clarkson (C.M.V) (1988) Understanding Criminal law, London, Fontana Paperbacks.

27- Cruz AT, Zeichner SL. COVID-19 in children:Initial characterization of the pediatric disease. Pediatrics. 2020; 145(6):e20200834. [DOI:10.1542/peds.2020-0834] [PMID]

28- Gralinski LE, Menachery VD. Return of the coronavirus: 2019-ncov. Viruses. 2020; 12(2):135.

29- Lu Q, Shi Y. Coronavirus disease (COVID-19) and neonate: What neonatologist need to know. J Med Virol. 2020; 92(6):564-7. [DOI:10.1002/jmv.25740] [PMID] [PMCID]

30- Turner, J.W.C., The Modern Approach to Criminal Law, London: University of Cambridge, 1948.

31- Wilson ME, Chen LH. Travellers give wings to novel coronavirus (2019-nCoV). JTM. 2020.

32- Xu K, Lai X, Liu Z. Suggestions for prevention of 2019 novel coronavirus infection in otolaryngology head and neck surgery medical staff. Zhonghua er bi yan hou tou jing wai ke za zhi (Chinese journal of otorhinolaryngology head and neck surgery). 2020; 55(0):E001.

33- Zimmermann P, Curtis N. Coronavirus infections in children including COVID-19: An overview of the epidemiology, clinical features, diagnosis, treatment and prevention options in children. Pediatr Infect Dis J. 2020; 39(5):355-68. [DOI:10.1097/INF.0000000000002660] [PMID] [PMCID]

Investigate the transmission of the Covid virus19 and begin the crime of premeditated murder

Zahra Zahadatpour¹ / Sadegh Barani² / Ismaeil Zolfagharifard³ / Abdolkarim Karimi⁴

Abstract

The prevalence of Covid-19 disease in the last 3 years and its lack of definitive treatment has made the transmission and infection of this disease an important factor in committing a crime. The crimes that may be committed as a result of transmitting the coronavirus vary depending on the complications and the physical condition of the person being infected. If the transmission of the virus causes the death of the victim, the behavior of the transmitter according to her intent may be intentional, quasi-intentional murder or pure error. However, it is possible that complications from the transmission of Covid-19 virus will occur after a period of time (short or long) and this period varies from person to person. Therefore, it is necessary that the behavior committed by the transmitter of this contagious and deadly disease during this period be prosecuted and the perpetrators be dealt with legally. The current research is of a theoretical type with a descriptive-analytical method, and the method of collecting information is in the form of a library by referring to documents, books and articles.

keywords: Covid-19, Commencement of Crime, Commencement of Murder.

¹ Medical student, Student Research Committee, Faculty of Medicine, Shiraz University of Medical Sciences.

zahrazahadatpour@yahoo.com

² PhD student in criminal law and criminology, Faculty of Law, Islamic Azad University, Shiraz branch. (Corresponding Author)

dr.sbarani@yahoo.com

³ Doctoral student in criminal law and criminology, Faculty of Law, Islamic Azad University, Yasouj branch.

dr.zolfagharifard99@gmail.com

⁴ Master's student in criminal law and criminology, Faculty of Law, Shiraz University.

akarimkarimi69@gmail.com

